

Nr 18.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss komplettering av lagen om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet.

Andra lagutskottet har till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 163 i första kammaren av herr *Pålsson* och nr 200 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Rossbol.

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att lagen den 29 juni 1946 om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet måtte erhålla den komplettering, som erfordras för uppnående av det i motionerna angivna syftet.

I motionerna har anförts följande:

Den begränsning av konkurrensen inom näringslivet, som under senare år i ökad omfattning tillkommit genom fusioner och kartellbildningar inom olika branscher, har tidigare ådragit sig statsmakternas uppmärksamhet. Detta har resulterat i den av 1946 års riksdag antagna lagen om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, enligt vilken det åligger kungl. kommerskollegii monopolutredningsbyrå att bl. a. registrera och offentliggöra i konkurrensbegränsande syfte ingångna avtal. Lagen har emellertid getts begränsad räckvidd så till vida, att endast s. k. försäljningskarteller men icke inköpskarteller kunna bliva föremål för registrering och övervakning.

Med hänsyn till rådande förhållanden inom näringslivet synes det mig emellertid vara angeläget, att i fråga om konkurrensbegränsande samarbete icke allenast den kommersiella verksamheten i vad avser yrkesmässig försäljning utan jämväl yrkesmässig inköpsverksamhet omfattas av förenämnda lag. I detta sammanhang må framhållas, att under senare år uppkommit starka kartellbildningar inom stora delar av skogsindustrien i uppenbart syfte att uppnå konkurrensbegränsning vid ifrågavarande industris inköp av råvara. Sistnämnda konkurrensbegränsning regleras genom fleråriga inbördes avtal, vilkas efterlevnad tryggas genom höga bötesbelopp. Det synes därför vara synnerligen befogat, att dylika kartellbildningar kunna bliva föremål för samma uppmärksamhet från myndigheternas sida som de slag av kartellbildningar, som övervakas genom lagen i dess nuvarande omfattning.

Det ifrågasatta syftet kan enklast vinnas genom komplettering av bestämmelserna i lagens § 2 på så sätt att första meningen i sagda paragraf ändras från »Den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet» etc. till »Den som yrkesmässigt köper och säljer viss förnödenhet».

Jag vill till sist erinra om att Havannastadgan såsom restriktiva affärs-

metoder rubricerar såväl inköps- som försäljningskarteller och att sålunda icke någon åtskillnad gjorts mellan dessa två kommersiella former i vad avser konkurrensbegränsande samarbete.

Över motionerna har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från kommerskollegium och domänstyrelsen. Därjämte ha på begäran av utskottet yttranden över motionerna avgivits av Sveriges industriförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Handelskammaren i Gävle.

Lagstadganden m. m.

Enligt lagen 29 juni 1946 om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet, som trätt i kraft den 1 augusti samma år, skall, i syfte att förebygga skadlig verkan av konkurrensbegränsning inom näringslivet, övervakning ske på sätt i lagen stadgas genom registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser och genom särskild undersökning. Övervakning utövas av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, övervakningsmyndighet (1 §). Enligt Kungl. Maj:ts förordnande skall övervakningen utom såvitt angår bank- och fondväsendet samt försäkringsväsendet utövas av kommerskollegium. I fråga om registrering av konkurrensbegränsande överenskommelser stadgas i lagen att den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför viss tjänst är skyldig att efter anmaning av övervakningsmyndighet anmäla av honom ingånget eller eljest biträtt kartellavtal eller annan liknande konkurrensbegränsande överenskommelse, som berör pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden här i riket. Detta gäller jämväl beträffande den som yrkesmässigt utövar rörelse, avseende in- eller utlåning av penningar eller handel med in- eller utländskt mynt eller med värdepapper, överlåter eller upplåter förmögenhetsrättighet av immateriell art, upplåter nyttjanderätt till viss förnödenhet eller utövar sådan hotell- eller pensionatrörelse, för vilken fordras myndighets tillstånd. Med yrkesutövare likställes sammanslutning av sådana yrkesutövare (2 §). Över konkurrensbegränsande överenskommelser, som anmälts eller vid särskild undersökning kommit till övervakningsmyndighets kännedom, skall föras register, kartellregister (5 §). Om särskild undersökning sägs i lagen, att om övervakningsmyndighet beträffande verksamhet, som ovan nämnts, finner anledning att befara skadlig verkan av konkurrensbegränsning eller om eljest särskilda skäl föreligga därtill, myndigheten äger besluta att verksamheten skall göras till föremål för undersökning i vad avser förekomsten av konkurrensbegränsning och därav föranledd inverkan på pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden här i riket (6 §). För undersökningens utförande äger övervakningsmyndighet förelägga yrkesutövaren att för myndigheten hålla tillgängliga handelsböcker, korrespondens och övriga handlingar, vilka kunna vara av betydelse för undersök-

ningen, samt att i övrigt meddela myndigheten alla uppgifter som erfordras. Uppgiftsskyldig må kallas att personligen inställa sig inför myndigheten (7 §). Vid meddelande av föreläggande eller kallelse äger övervakningsmyndighet utsätta vite (9 §). Underlåter någon att inom förelagd tid anmäla överenskommelse eller lämnar någon vid anmälan eller eljest i fall, som i lagen avses, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet oriktig uppgift, straffes med dagsböter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader (10 §). Övervakningsmyndighetens beslut kan överklagas hos Konungen (14 §).

Stadgan den 24 mars 1948 för *Internationella Handelsorganisationen*, »Havanna-stadgan», i vars utarbetande även representanter för vårt land deltagit, utgår från att konkurrensbegränsande avtal mellan köpare kan ha skadliga verkningar. Med restriktiva affärsmetoder förstås enligt stadgan »affärsmetoder berörande den internationella handeln, vilka inskränka konkurrensen, begränsa tillgången till marknader eller uppamma monopolistisk kontroll, så snart dessa metoder hava skadliga verkningar på utvidgandet av produktionen eller handeln och lägga hinder i vägen för uppnåendet av något annat av de i artikel I angivna syftena». I artikel I talas om organisationens allmänna ändamål och syften. Såsom restriktiva affärsmetoder betecknar stadgan bland annat fastställande av priser eller villkor att iakttagas gentemot andra vid köp, försäljning eller uthyrning av något varuslag, utestängande av företag från någon geografiskt avgränsad marknad eller någon affärgren, fördelning eller uppdelning av sådan marknad eller affärgren, fördelning av kunder eller fastställande av försäljnings- eller inköpskvoter.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 juni 1946 ha sakkunniga tillkallats, *nyetableringssakkunniga*, för att verkställa utredning i frågan om behovet att undanröja enskild nyetableringskontroll inom näringslivet och vissa olämpliga konkurrensmetoder, såsom bojkott, exklusivavtal och pris-differentiering. Enligt föredragandens, statsrådet Kocks anförande till statsrådsprotokollet den 12 november 1948 skola de sakkunniga jämväl överväga ett av Kooperativa förbundet framlagt förslag av innebörd, att om part i kartellavtal bryter mot i avtalet intagen konkurrensbegränsande bestämmelse, annan part i avtalet icke bör vara berättigad att mot förstnämnda part föra talan om påföljd i form av skadestånd eller böter. Statsrådet Kock anförde därvid bland annat följande.

Otvivelaktigt möter det betänkligheter, att allmänna organ genom utdömande eller uttågande av vite och skadestånd kunna medverka till vidmakthållande av ur allmän synpunkt olämpliga kartellöverenskommelser. Det bör emellertid beaktas, att icke alla kartellavtal, som införts i kartellregistret eller äro av beskaffenhet att böra införas i detta, medföra ur samhällelig synpunkt skadliga verkningar. En lagstiftning på detta område

skulle därför få begränsas till sådana fall, där kartellsamarbetet framstår såsom övervägande skadligt. När ett visst kartellavtal eller vissa bestämmelser i ett kartellavtal synas ha övervägande samhällsskadliga verkningar, uppstår frågan, om icke avtalet eller de olämpliga bestämmelserna i det samma böra kunna förklaras helt ogiltiga — och detta möjligen även i andra fall än när krav ställts på skadestånd eller vite. De sakkunniga böra likväl pröva även andra alternativ. Om de komma till den uppfattningen att en lagstiftning i detta ämne är av behovet påkallad, böra de även utforma förslag om hur en tillfredsställande bedömning av avtalens verkningar ur samhälleliga synpunkter skall åstadkommas.

Yttrandena.

Domänstyrelsen tillstyrker i sitt yttrande en lagstiftning i det av motionärerna föreslagna syftet. Styrelsen anför bland annat, att de kartellbildningar på det skogsindustriella området, som motionärerna främst torde åsyfta, äro Nordsvenska virkesföreningen och Hälsinglands virkesförening, vilka båda bildades år 1947. Den förstnämnda föreningens verksamhetsområde omfattar Norrland från och med Ljungans ådal och norrut, den sistnämnda i stort sett Hälsingland samt de delar av Härjedalen, som tillhöra Ljusunns ådal. Anslutna till Nordsvenska virkesföreningen äro på tre undantag när samtliga större, vid kusten belägna skogsindustrier inom ovannämnda område. Beträffande Hälsinglands virkesförening finns inom dess verksamhetsområde endast en större industri, som ej är ansluten till föreningen.

För fullständighetens skull erinrar domänstyrelsen vidare om att pappersbruken och massafabrikerna i södra Sverige sedan lång tid tillbaka äro sammanslutna i den s. k. Sydsvenska virkesföreningen. Denna förening utövar dock icke ett så dominerande inflytande på rundvirkesmarknaden som de två nordligare sammanslutningarna, beroende på att dess verksamhet omfattar inköp uteslutande av upphuggen massaved under det att de två nordligare föreningarna inköpa såväl skog på rot som samtliga viktigare upphuggna sortiment.

Domänstyrelsen fortsätter härefter:

Den aktivitet, som de två nordliga virkesföreningarna hitintills ådagalagt på rundvirkesmarknaden, är betydande. Sålunda har den Nordsvenska virkesföreningen träffat avtal om gemensamt uppträdande vid virkesköp dels med de större träindustrierna i västra Jämtland, dels med småsågverkens lokala sammanslutningar. Det sistnämnda avtalet innehåller bland annat, att då skog på rot utbjudes på öppna marknaden, skola de utbudna posterna på förhand fördelas mellan de samarbetande köparna. Småsågarna äro vidare tillförsäkrade rätt att mot erläggande av virkesföreningens självkostnader taga del av dennes värderingar, vilket i verkligheten medför att även småsågarnas rotköp i regel ske efter virkesföreningens direktiv. Skulle någon av kontrahenterna erfara, att rotpost kan befaras bli såld till utomstående — icke tillhörande någon av sammanslutningarna — skola kontrahenterna gemensamt söka hindra detta, varvid de

extra kostnaderna för härför erforderliga överbud kunna uttaxeras på kontrahenterna. Genom dessa och liknande åtgärder har Nordsvenska virkesföreningen tillförsäkrat sig praktiskt taget fullständig kontroll över alla rotköps- och leveransvirkesaffärer inom sitt verksamhetsområde och lyckats upphäva all konkurrens och all fri prisbildning på denna marknad. Hälsinglands virkesförening har arbetat efter samma linjer och ernått likartade resultat.

Huru dessa förändrade förhållanden inverkat på domänverkets försäljningsförfarande beträffande virket från kronoskogarna i Norrland, framgår av en av domänstyrelsen i juni 1948 upprättad promemoria, som finnes bifogad yttrandet.

I promemorian säger domänstyrelsen, att styrelsen ditintills i stort sett tillämpat den ordningen, att styrelsen varje höst först utbjudit de rotstående virkesposterna på offentliga auktioner och därefter infordrat förseglade anbud på det upphuggna leveransvirket. Detta tillvägagångssätt hade ur olika synpunkter visat sig ändamålsenligt. Det hade sålunda varit fördelaktigt, att rotposterna försåls först, när köparna därigenom fått tid att före vinterns inbrott träffa alla erforderliga förberedelser för dessa posters utdrivning. Genom den fria konkurrensen hade kronan i stort sett tillförsäkrats skäliga priser. Auktionerna hade även haft mera allmän betydelse såsom ett slags virkesbörs.

Sedan ovannämnda båda nordliga virkesföreningar bildats, heter det vidare i promemorian, förekom vid kronans virkesauktioner verklig konkurrens på högst något tiotal av de utbudna rotposterna. Alla övriga poster voro genom förhandsöverenskommelse uppdelade de olika köparna emellan, så att endast en enda verklig spekulant uppträdde på varje post. Kartellerna hade i många fall bestämt maximipriset även på de virkesposter, som de tillåtit utomstående köpare att spekulera på. Någon fri prisbildning förekom således ej. Då kartellernas prissättning i regel var väsentligt lägre än domänstyrelsens, nödgades styrelsen på norrlandsauktionerna avslå ett ovanligt stort antal avgivna bud. På grund av dessa förhållanden ansåg sig domänstyrelsen skyldig att tills vidare omlägga sitt försäljningsförfarande i Norrland. Enligt styrelsen borde marknadsläget för rundvirke för varje säsong fastställas genom förhandlingar mellan säljare och köpare. Prisförhandlingarna borde avse försäljning av så stora kvantiteter virke, att de överenskomna priserna kunde förväntas rent automatiskt bli vanligt jämväl för övriga virkesaffärer inom landsdelen. Därvid skulle förhandlingar om försäljning av rotposterna vara att föredraga, då man därigenom skulle kunna ernå en fördelning av rotposterna redan tidigt på hösten. Domänstyrelsen fann emellertid att det av olika anledningar mötte oöverbärliga svårigheter att genom förhandlingar fastställa priser på rotposterna. Det upphuggna leveransvirket lämpade sig väsentligt bättre för direkta prisförhandlingar. Enligt styrelsen borde därför, innan åtgärder vidtoges för försäljning av domänverkets rotstående virke i Norrland, ge-

nom förhandlingar med kartellerna försäljas huvudparten av domänverkets leveransvirke inom samma landsdel. De priser, som därvid bestämdes för fritt urskilt leveransvirke, torde bliva normerande för alla leveransvirkesaffärer under säsongen och därför borde prisförhandlingarna med köparkartellerna föras icke av domänstyrelsen ensam utan gemensamt med Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. Sedan försäljning av leveransvirket till kartellerna avslutats och säsongens prisnivå därmed fastslagits, behövde domänstyrelsen omkring tre veckor för värdering av sina rotposter i anslutning till de överenskomna leveransvirkespriserna. Då det vore av synnerlig vikt, att utbudet av rotposterna kunde verkställas så tidigt — i senare hälften av oktober — att köparna finge erforderlig tid att planlägga utdrivningen före vinterns inbrott, borde försäljningen av leveransvirket vara avslutad senast omkring den 25 september varje år. Utbud av rotposterna kunde, sedan säsongens prisläge för leveransvirket fastslagits genom prisförhandlingar, i regel icke avse att åstadkomma någon verklig priskonkurrens utan endast en fördelning av posterna mellan olika konsumenter. Vid prövning av frågan, hur denna fördelning ändamålsenligast skulle verkställas, hade domänstyrelsen stannat för att infordra förseglade anbud på samtliga rotposter i hela Norrland till en tidpunkt, som infülle cirka tre veckor efter det leveransvirket kunnat försäljas till kartellerna.

I sitt yttrande över motionerna säger domänstyrelsen om det nya försäljningsförfarandet följande:

Den i promemorian skisserade nya försäljningsordningen tillämpades första gången hösten 1948 och man har därför ännu alltför ringa erfarenhet för att kunna fälla ett definitivt omdöme om densamma. Man måste emellertid allvarligt befara, att utvecklingen ur det allmännas synpunkt varit allt annat än lycklig. Medan rundvirkesaffärerna i Norrland tidigare tack vare en fri konkurrens kunnat avslutas i god tid på hösten och gagnvirkesavverkningarna därefter kunnat igångsättas så snart väderleken tillåtit, är man numera hänvisad att avvakta prisuppgörelsen om det upphuggna leveransvirket, innan dessa avverkningar kunna påbörjas. Det ligger i sakens natur, att denna prisuppgörelse kan bliva segsliten och draga ut på tiden. Säsongen 1947/48 träffades prisuppgörelsen för leveransvirket först den 1 mars 1948 och säsongen 1948/49 först den 16 december 1948, varefter domänverket infordrade anbud på sina rotposter till den 10 januari 1949. Så sena avslut medgiva självfallet icke ett rationellt utnyttjande av för vinteravverkningarna tillgänglig arbetskraft och kunna därför minska träindustriens möjligheter till råvaruförsörjning. Härtill kommer att det kan befaras, att även sommarhuggningarna av massaved hädanefter komma att minska i omfattning. Det är naturligt att en skogsägare helst vill veta, vilket pris han får för sitt virke, innan han sätter i gång upphuggningen. Detta önskemål har aldrig kunnat uppfyllas vid sommarhuggning, men så länge marknaden var fri, bedömde skogsägaren risken för underbetalning vara ringa eller ingen. Det kan tänkas, att hans överväganden hädanefter komma att leda till en annan slutsats.

Domänstyrelsen anför till sist:

Som framgår av det ovan anförda, är den utveckling, som på sistone ägt rum på den inhemska rundvirkesmarknaden i Norrland, ägnad att ingiva allvarliga bekymmer. Huruvida denna utveckling kan effektivt påverkas av den lagstiftning, som motionärerna föreslå, är ovisst. Oberoende härav synes det likväl vara rimligt, att köpare- och säljareparten äro fullt likställda inför lagen. Så synes f. n. icke vara fallet. Om domänstyrelsen träffar en muntlig tillfällig överenskommelse med Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund om gemensam förhandling om priset för de upphuggna virkeskvantiteter, som kontrahenterna vid viss tidpunkt avse att leverera till en köparkartell, kan en sådan överenskommelse f. n. underkastas allmän kontroll, medan lagen icke gäller den stadgebundna, långfristiga köparsammanslutningen. Ur de synpunkter domänstyrelsen företräder anser styrelsen sig därför böra tillstyrka en lagstiftning i av motionärerna föreslaget syfte.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund framhåller att lagen om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet tillkommit för att skydda konsumenterna mot onödiga prisfördyringar samt att någon risk ej ansetts föreligga för att inköpskarteller skulle medföra sådana verkningar. Förbundet fortsätter:

Även om en inköpskartell i regel i och för sig ej åsyftar uppehållande av för höga priser, kan dock otvivelaktigt en sådan kartell komma att verka i sådan riktning på grund av att den skyddar de mindre effektiva företagen inom den del av näringslivets område, som kartellen omfattar. I motionen anføres som exempel på inköpskarteller de under senare år tillkomna virkesföreningarna. Dessa kunna otvivelaktigt enligt riksförbundets mening komma att försvåra den anpassning av skogsindustrien efter de ändrade förutsättningar för industriens drift, som uppkommit efter kriget, samt därigenom nedsätta industriens effektivitet. Missförhållanden av denna art synes emellertid näppeligen kunna undanröjas genom en sådan lagändring, som åsyftas i motionen, utan härför torde krävas åtgärder av helt annat slag.

Vid *kommerskollegii* yttrande finnas fogade av kollegium inhämtade yttranden från Skånes handelskammare, Stockholms handelskammare och Handelskammaren i Göteborg, vilka samtliga ställt sig avvisande gentemot motionerna.

Skånes handelskammare anför till stöd för sin hemställan, att motionerna icke måtte till någon åtgärd föranleda, bland annat följande:

Då nuvarande kartellkontrolllag i vad den gäller förnödenheter, på sätt i motionen påtalats, helt begränsats till konkurrensbegränsande åtgärder i samband med försäljning, beror detta, såvitt Handelskammaren kan se, ej på något förbiseende vid lagstiftningens genomförande. Såsom av förarbetena till denna lagstiftning framgår har därmed uteslutande avsetts att bereda det allmänna möjlighet till ingripanden mot konkurrensbegränsande företeelser i sådana fall, då säljare av viss vara slutit sig samman för att ge-

nom restriktiva åtgöranden upprätthålla sådana, i förhållande till produktionskostnaderna ej motiverade höga pris, som kunna befaras medföra ur allmänna synpunkter skadliga verkningar. Med en sådan syftning har uppenbarligen icke förelegat någon anledning att i lagstiftningen generellt inbegripa även en samverkan köparna emellan för att åstadkomma lägre pris. Vad köparna beträffa gäller också lagen endast sådana fall, då köparen i avtal med säljaren förpliktigt sig att hålla visst avtalat pris. Under sådana förhållanden torde ur det allmännas synpunkt ha saknats intresse att utsträcka lagstiftningen att generellt även gälla köparna. I den mån en dylik prissamverkan köparna emellan avser att motverka eller förebygga en av säljarna påfordrad för hög prissättning, synes förhållandet snarare vara sådant, att köparna kunna sägas samverka i det syfte kartellkontrollen avser. — Såsom förarbetena till lagstiftningen vidare visat bygger den därjämte på den allmänna förutsättningen, att de påtalade konkurrensbegränsningarna blivit så brukliga och fått sådan omfattning, att de utgöra en verklig fara för obehörigt hög prissättning. Ur samma synpunkt har även ansetts naturligt, att det, innan ett legalt ingripande sker, genom därav föranledda utredningar blir tillräckligt klart, att konkurrensregleringen genom sina skadliga verkningar framstår som en fara för allmänna intressen. Det förtjänar därjämte erinras om att lagstiftningen ej ansetts böra göras tillämplig på överenskommelser avseende exportmarknaderna.

Principiellt sett torde emellertid en utvidgning av kontrollagen av den art, motionären ifrågasatt, endast kunna anses motiverad, därest dylika inköpskarteller kunna visas vara en mera allmän företeelse, samt därest dessa karteller tillkommit i syfte att med obehöriga medel tvinga av kartellen mera väsentligt beroende säljare att sälja till underpris samt därtill under sådana förhållanden, att ur allmänna synpunkter skadliga verkningar äro att befara. På grund av kända förhållanden ävensom med hänsyn till den export-situation, som nu föreligger för pappersmasseindustriens vidkommande, förefaller likväl knappast sannolikt, att dylika förutsättningar i nu berörda fall äro för handen.

Vad slutligen beträffar enahanda förhållanden inom Handelskammarens eget distrikt, har Handelskammaren sig icke bekant, att några inköpsmanslutningar av monopolistisk art här existerar.

Stockholms handelskammare anför liknande skäl för sitt avstyrkande av motionen och fortsätter:

Medan gällande monopollagstiftning sålunda avser att skydda konsumenterna, skulle densamma genom den föreslagna utvidgningen få en ny principiell innebörd och jämväl syfta till att skydda näringsidkare eller grupper av näringsidkare mot åtgärder av andra näringsidkare eller grupper av sådana. Ett dylikt syfte är helt främmande för den nuvarande lagstiftningen. Om den föreslagna utvidgningen skulle komma till stånd, skulle detta medföra, att densamma komme att omfatta även sådan inköpsamverkan, som representeras av exempelvis Kooperativa Förbundet, Inköpscentralernas AB (ICA), ASK-bolagens Ekonomiska förening, Bilägarnas Inköpsförening och andra liknande organisationer inom det moderna distributionsväsendet.

Handelskammaren i Göteborg framhåller, att lagen om övervakning av konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet endast tillämpats under en kortare tid och att erfarenheterna rörande lagens verkningar därför ännu icke äro särskilt omfattande. Under sådana förhållanden bör man enligt kammarens mening icke vidtaga någon ändring av lagen, utan att alldeles särskilda skäl föreligga. Såvitt kammaren kunnat finna har i detta fall icke några sådana särskilda skäl anförts.

Kommerskollegium har föreslagit att den i motionerna väckta frågan hänskjutes till nyetableringssakkunniga för utredning och övervägande. I sitt yttrande anför kollegium bland annat:

Kollegium anser för sin del, att någon principiell åtskillnad beträffande möjligheten att utöva offentlig insyn över den ofullständiga konkurrensen icke bör göras mellan å ena sidan försäljningsverksamhet och å andra sidan inköpsverksamhet.

Emellertid delar Kollegium handelskammarens i Malmö uppfattning, att en utvidgning av gällande övervakningslag i det hänseende motionären ifrågasatt, endast kan anses motiverad, därest inköpskarteller kunna visas vara en mer allmän företeelse samt om sådana karteller tillkommit i syfte att med obehöriga medel tvinga av kartellen mera väsentligt beroende säljare att sälja till underpris samt därtill under sådana förhållanden, att ur det allmännas synpunkter skadliga verkningar äro att befara. Huruvida de av handelskammaren angivna förutsättningarna äro för handen, kan emellertid icke utrönas, förrän möjlighet föreligger att bedöma omfattningen, styrkan och verkningarna av sådana kartellavtal, som slutits mellan olika köpare eller köpargrupper. Enär enligt gällande lagstiftning anmälningskyldighet icke föreligger beträffande sådana avtal, varom här är fråga, saknar Kollegii monopolutredningsbyrå närmare erfarenheter av förhållandena inom hithörande område.

Handelskammaren i Gävle avstyrker bifall till motionerna och hänvisar till grunderna för 1946 års lagstiftning. Kammaren framhåller att med hänsyn till de syften, lagen velat tillgodose, anledning uppenbarligen saknats att utsträcka dess giltighet till att omfatta samarbetsavtal köparna emellan om gemensamt uppträdande på marknaden i avsikt att ernå förmånligare priser, såsom exempelvis förekommer beträffande samköpsföreningar av olika slag inom handel och jordbruk.

Handelskammaren fortsätter:

Jämställda med den samverkan, som utövas av sammanslutningar av detta slag, äro de avtal, vilka träffas inom industrien om samarbete beträffande inköp av vissa varor, såväl från utlandet som på den inhemska marknaden. Att urskilja vissa samarbetsavtal, som på grund av mera vittgående verkningar eller av andra skäl skulle vara ägnade att särskilt uppmärksammas för sina konkurrensbegränsande verkningar, torde knappast låta sig göra. Härtill kommer, att en organiserad inköpssamverkan i praktiken medverkar till att motarbeta de skadliga följder av prisöverenskommelser på säljarsidan, som 1946 års lag avser att förebygga, d. v. s. produktionsminskning, för hög prissättning och underlåtenhet att vidtaga rationalise-

ringsåtgärder. Fastmera äro inköpsöverenskommelser ofta nog att anse såsom rena skyddsåtgärder mot sammanslutningar av säljarintressen av olika slag och torde åtminstone i vissa fall befrämja åtgärder från säljarnas sida, ägnade att förbättra och förbilliga produktionen.

Efter att ha erinrat om att motionärerna närmast motiverat sitt förslag med hänvisning till att inköpskarteller förekomma inom skogsindustrien, fortsätter handelskammaren:

Enär handelskammardistriktet, omfattande Gävleborgs län, Dalarna och Uppland, är ett av de mest virkesproducerande och virkesförädlade områdena i landet, har handelskammaren från skogsägareföreningar och virkesköpande industrier inhämtat uppgifter beträffande den påstådda förekomsten av inköpskarteller inom området och i fråga om överenskommelsernas innebörd.

Det har av den undersökning, som handelskammaren verkställt, framgått, att samverkan förekommer såväl mellan köpare som mellan säljare. På köparensida kommer denna samverkan tydligare till uttryck i distriktets norra delar (Hälsingland och norra Dalarna) än i de sydligare delarna (Uppland och Gästrikland samt Dalälvsområdet).

På säljaresida har skogsägareföreningarna kommit att intaga en i flera avseenden dominerande ställning. Sedan man på vissa håll lyckats åstadkomma samarbete med Domänstyrelsen, behärska sålunda skogsägareföreningarna utbud och prissättning för praktiskt taget allt det virke, som icke är i den skogsförädlade industriens egna händer. Föreningarna, som äro fast organiserade, skötas mönstergillt av en skicklig ledning. Genom sina instruktörer och värderingsmän fylla de en erkännansvärd uppgift för såväl skogsvården som en rätt bedömning av skogsvärdena, vilket hindrar, att skog, resp. virke utbjudes till underpris. Den starka ställning skogsägareföreningarna kommit att intaga vid förhandlingar om prissättningen, torde, enligt handelskammarens uppfattning, vara sådan, att föreningarna icke behöva begära legalt stöd mot köparnas aktioner. Från skogsägareföreningarnas sida har heller icke något sådant krav framställts. Det nu framförda kommer från enskilda motionärer. Handelskammaren har dock genom sin enquête erfarit, att starka sympatier förefinnas inom föreningarna för ett bifall till motionen.

Samarbete mellan rundvirkesköpande företag i landet inleddes 1947 under medverkan av Statens bränslekommission och i syfte att förhindra en inflationsdrivande utveckling på virkesmarknaden. En utveckling i denna riktning ansågs kunna befaras på grund av den allmänna bristen på råvara. Det samarbete i fråga om inköp, som på sina håll inletts, är närmast att betrakta som en motåtgärd mot den samverkan, som skogsägare etablerat genom sina föreningar, vilket samarbete på sina håll kraftigt understötts av domänverket.

Överenskommelserna mellan de virkesköpande företagen inom handelskammarsområdet ha i regel träffats under relativt lösa former. Några avtalsvis fastställda maximipriser finnas icke, utan avtalen inskränka sig till att föreskriva ett samarbete i prisfrågor, med rätt för ett verkställande organ att lämna prisdirektiv och med inbördes clearing, för att ernå en ur såväl landets som företagens synpunkt lämplig råvarufördelning med kortast möjliga transporter. Vad Dalälvsdistriktet — det s. k. tredje inköpsområdet — beträffar, existerar överhuvud taget ingen sammanslutning mel-

lan de virkesköpande industrierna, men virkesköpspolitiken har vid olika tillfällen varit föremål för vanlig affärsrättslig diskussion mellan intresserade parter. Gemensamma överläggningar om virkespriser och marknadsförhållanden ha sålunda, efter inbjudan av skogsägareföreningarna, ägt rum mellan skogsägareföreningarna i daladistriktet och den virkesköpande industrien.

Handelskammaren anför till sist:

Enligt handelskammarens uppfattning kan ett genom lagstiftning åstadkommet ingripande på enskilda avtal mellan jämbördiga parter icke vara motiverat. Handelskammaren har sig icke bekant, huruvida köparna i större omfattning kunnat utnyttja de av bränslekommissionen fastställda begränsningarna av de områden, inom vilka virke och avverkningsrätter kunnat förvärfvas. Om så skulle ha skett, torde dock frågan nu vara långt mindre aktuell än tidigare, sedan den av kommissionen föreskrivna rayonindelningen upphört. Konkurrenten såväl i fråga om köp som försäljning kan sålunda väntas bli friare. Säljarna kunna vända sig med sina utbud till virkesförädlare företag över hela landet, bland vilka många finnas, som helt sakna eller äga otillräckliga egna skogar. Genom rayonindelningens slopande komma sydligare belägna träförädlingsföretag att, i tävlan med skogsindustrierna norröver, söka erhålla största möjliga täckning av råvara för sin fabrikation. Härtill kommer den omständigheten, att brist på rundvirke för cellulosafabrikationen redan förefinnes och endast genom på lång sikt vidtagna skogsvårdande åtgärder kan väntas bli avhjälpt. Detta gör att föga risk finnes för att virkespriserna genom organiserad samverkan mellan köparna bringas ned till en nivå, som icke motsvarar skälig vinst för säljarna. Den samverkan, som på sina håll förefunnits inom handelskammardistriktet, synes handelskammaren motiverad, därigenom att säljarepartens starka sammanslutningar på olika håll i landet möjliggjort ett uppdrivande av de svenska rundvirkespriserna till en nivå, som ligger avsevärt över den, vilken rundvirkesförbrukande industrier i konkurrerande länder, bl. a. Canada, ha att räkna med. De avsevärda pris-sänkningar på cellulosa för export till Förenta Staterna, vilka massaindustrien nu nödgas genomföra, visa också, att de högt uppdrivna priserna för de skogliga råvarorna i vårt land i längden ej kunna upprätthållas.

Handelskammaren kan icke finna, att den av motionärerna föreslagna kompletteringen av lagen den 29 juni 1946 om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet är tillräckligt motiverad. I alla händelser borde den stödjas av en allsidig utredning rörande olika former av samarbete mellan konsumenter. Handelskammaren är förvissad om, att en sådan utredning kommer att visa, att avtal av ifrågavarande typ äro av relativt begränsad betydelse, och att de liksom andra former av inköps-samverkan icke kunna sägas vara till skada ur allmän synpunkt.

Sveriges industriförbund avstyrker likaledes bifall till motionerna. Efter att ha erinrat om syftet med 1946 års lagstiftning fortsätter förbundet:

Väl kan även en samverkan på inköpsidan, såsom motionärerna framhålla, medföra en konkurrensbegränsning, men denna är så långt ifrån ägnad att skada konsumentintresset, att den tvärtom kan vara ett betydelsefullt medel för tillvaratagande av detta intresse. Detta är särskilt påtagligt i sådana fall, där en inköpskartell bildats eller i varje fall faktiskt

fungerar såsom motvikt mot en starkt organiserad sammanslutning på säljarsidan. Så är bl. a. förhållandet inom den bransch, som motionärerna närmast haft i åtanke, nämligen skogsindustrien, varest de på inköpsidan samverkande industriföretagen motsvaras av det i skogsägareföreningar organiserade säljarintresset. Ifrågavarande industrisammanslutningar ha för övrigt upptagit inköpsfrågor på tillskyndan av statsmakterna i syfte att förhindra en oskäligen prisstegring på virke och massaved och därmed höjda priser på viktiga industriprodukter.

Utskottet.

Såsom av det ovan anförda framgår har åt nyetableringssakkunniga, som ursprungligen fått i uppdrag att utreda frågan om behovet att undanröja enskild nyetableringskontroll inom näringslivet och vissa olämpliga konkurrensmetoder, såsom bojkott, exklusivavtal och prisdifferentiering, senare uppdragits att jämväl överväga ett av Kooperativa förbundet framlagt förslag av innebörd, att om part i kartellavtal bryter mot i avtalet intagen konkurrensbegränsande bestämmelse, annan part i avtalet icke bör vara berättigad att mot förstnämnda part föra talan om påföljd i form av skadestånd eller böter. Enligt direktiven vid meddelandet av sistnämnda utredningsuppdrag böra de sakkunniga pröva olika alternativ och om de därvid komma till den uppfattningen att en lagstiftning i detta ämne är av behovet påkallad, böra de även utforma förslag om hur en tillfredsställande bedömning av avtalens verkningar ur samhällliga synpunkter skall åstadkommas.

Enligt vad utskottet inhämtat, komma de sakkunniga vid fullgörandet av sitt uppdrag att till prövning upptaga frågan om bedömningen av kartellöverenskommelser och deras verkningar i sin helhet och sålunda jämväl det av motionärerna berörda spörsmålet om övervakning av inköpskarteller. På grund härav och då för ett riktigt bedömande av det väckta spörsmålet en omfattande utredning synes erforderlig, föreligga enligt utskottets mening icke skäl för riksdagen att nu upptaga ifrågavarande spörsmål till vidare prövning. Nyetableringssakkunniga beräkna, enligt vad utskottet erfarit, att kunna slutföra sitt arbete antingen under slutet av innevarande år eller under början av år 1950.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 april 1949.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck*, Forslund*, Wistrand*, Hallagård*, Sten, Nils Elowsson och Uhlén;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Igelsbo, Holm, fru Johansson i Norrköping*, herrar Hagård, Stjärne, Andersson i Alfredshem, Levin* och Carlsson i Bakeröd.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.